

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 października 2018 roku

Sąd Rejonowy w Mogilnie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodnicząca: SSR Karolina Pawlik

Protokolant: Paulina Małecka

Po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 października 2018 roku w M.

sprawy z powództwa M. S. (1) i D. K.

przeciwko J. K.

o zapłatę

- 1. Zasądza od pozwanej na rzecz każdego z powodów, tj. M. S. (1) i D. K. kwoty po 14.178,25 złotych (czternaście tysięcy sto siedemdziesiąt osiem złotych 25/100) dla każdego z nich, z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 20 listopada 2014 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku i z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty.**
2. Oddala powództwa w pozostałej części.
- 3. Zasądza od pozwanej na rzecz powoda M. S. (1) kwotę 1.142,28 złotych (jeden tysiąc sto czterdzieści dwa złote 28/100) i na rzecz powódki D. K. kwotę 1.969,33 złotych (jeden tysiąc dziewięćset sześćdziesiąt dziewięć złotych 33/100) z tytułu zwrotu kosztów procesu.**
- 4. Przyznaje adwokatowi A. W. Kancelaria Adwokacka w M. kwotę 2.852,00 złote (dwa tysiące osiemset pięćdziesiąt dwa złote 00/100) wraz z podatkiem Vat tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną świadczoną pozwanej z urzędu.**
- 5. Odstępuje od obciążenia stron postępowania kosztami sądowymi, w części w której nie zostały one uiszczone przez strony.**

Sygn. akt I C 115/15

UZASADNIENIE

Powodowie M. S. (1) i D. K., reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika, wnieśli pozew przeciwko J. K. o zapłatę zachowku po P. K., domagając się zasądzenia kwot po 30.000,00 zł dla każdego z nich z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 20 listopada 2014 roku do dnia zapłaty i kosztami postępowania. W uzasadnieniu pozwu powodowie podali, że pozwana na podstawie testamentu nabyła w całości spadek P. K. (matce stron) a gdyby zmarła testamentu nie pozostawiła, do spadku z ustawy powołani byłiby powodowie oraz pozwana a także M. S. (2), każdy z nich w 1/4 części. Powodowie wskazali, że w skład masy spadkowej wchodzi udział wynoszący 13/32 we własności nieruchomości rolnych położonych w Młynach gmina S., zapisanych w księgach wieczystych (...) o łącznej wartości 75.000,00 zł. Powodowie wskazali, że do wyliczenia

należnego im zachowku należy doliczyć ruchomości pozostawione przez spadkodawczynię, które powodowie wycenili na kwotę 25.000,00 zł. Ponadto powodowie wskazali, że spadkodawczyni w dniu 27 kwietnia 2004 roku dokonała darowizny na rzecz córki i siostry stron- M. S. (2) oraz jej męża S. S. (1) (do majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową), której przedmiotem były nieruchomości o łącznej wartości 270.000,00 zł. Dalej powodowie podali, że doliczeniu do spadku winna podlegać kwota 10.000,00 zł, która stanowi oszczędności pozostawione przez spadkodawczynię na rachunkach bankowych, które to środki zostały po śmierci matki wypłacone przez M. S. (2).

Wyliczając wartość zachowku powodowie podali, że zaliczeniu podlegać będzie połowa wartości składników majątkowych otrzymanych przez M. S. (2) w drodze darowizny i połowa pobranych przez nią oszczędności pozostawionych przez spadkodawczynię, tj. kwota 140.000,00 zł, wartość udziału w nieruchomościach odziedziczonych przez pozwaną, tj. kwota 75.000,00 zł oraz wartość ruchomości, jakie pozostawiła spadkodawczyni tj. kwota 25.000,00 zł, co łącznie stanowi kwotę 240.000,00 zł. Powodowie wskazali, iż należny im zachówek wynosi więc kwoty po 30.000,00 zł, tj. połowę tego co byliby dziedziczyli z ustawy a więc: $240.000,00 \text{ zł} \times 1/4 : 2$. Powodowie wskazali, że próby polubownego zakończenia sprawy okazały się bezskuteczne.

Pozwana J. K., reprezentowana w dalszej części procesu przez profesjonalnego pełnomocnika, w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości. Pozwana wskazała, że gdyby matka stron nie pozostawiła testamentu i doszłoby do dziedziczenia ustawowego, to i tak tylko pozwana odziedziczyłaby gospodarstwo rolne matki, gdyż tylko ona posiada uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Pozwana zaprzeczyła temu, by po zmarłej pozostały ruchomości o łącznej wartości 25.000,00 zł, dalej wskazała, że przy obliczaniu zachowku nie należy doliczać wartości darowizn dokonanych przez P. K. na rzecz M. S. (2), gdyż obdarowani ustanowili na rzecz P. K. bezpłatną dożywotnią służebność osobistą, której wartość zostaje odjęta od wartości nieruchomości. Pozwana sprzeciwiła się również żądaniu powodów doliczenia do spadku kwoty 10.000,00 zł tytułem oszczędności zmarłej wskazując, że środki te pobrała M. S. (2) i przeznaczyła w całości na pokrycie kosztów pogrzebu matki. Pozwana obszernie uzasadniając swoje stanowisko wskazała również, że powództwo winno zostać oddalone również z uwagi na treść art. 5 kc, bowiem żądanie powodów stanowi w jej ocenie nadużycie prawa. W szczególności pozwana podała, że dom mieszkalny, w którym zmarła zamieszkiwała a który został podarowany małżonkom S., w 2011 roku uległ pożarowi i ogromnemu zniszczeniu, po tym zdarzeniu matka stron zamieszkała u pozwanej a małżonkowie S. podarowali tę nieruchomość pozwanej, która następnie zajęła się odbudową spalonego domu. Pozwana wskazała, że na odbudowę domu matki częściowo zaciągnęła kredyt a w maju 2013 roku matka pozwanej z powrotem zamieszkała w odbudowanym domu. Pozwana powołała się również na swoją trudną sytuację materialną i wskazała, że nie stać jej na zapłatę zachowku w jakiegokolwiek części.

W toku postępowania strony podtrzymały swoje dotychczasowe stanowisko.

Sąd ustalił, co następuje:

Matka stron postępowania P. K. zmarła w dniu 6 lipca 2014 roku w miejscowości W., spadek po niej na podstawie testamentu notarialnego z dnia 31 stycznia 2013 roku nabyła wprost pozwana J. K.. Do kręgu spadkobierców ustawowych zmarłej P. K., która umierając była wdową, należą jej dzieci: powodowie M. S. (1) i D. K., pozwana J. K. oraz siostra stron M. S. (3), każdy z nich w 1/4 części.

Dowód: akt poświadczenia dziedziczenia z protokołem dziedziczenia k. 11-16;

odpisy skróconych aktów urodzenia k. 17-18.

W skład spadku po P. K. wchodzi udział wynoszący 13/32 we własności następujących nieruchomości:

- zabudowanej nieruchomości rolnej położonej w Młynach gmina S., działka nr (...) o powierzchni 4,14 ha, zapisanej w księdze wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Mogilnie o aktualnej wartości 202.600,00 zł;

- nieruchomości rolnej położonej w Młynach gmina S., działka nr (...) o powierzchni 1,28 ha, zapisanej w księdze wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Mogilnie o aktualnej wartości 64.800,00 zł;

Dowód: wydruki z ksiąg wieczystych k. 21-26;

opinia biegłej z dziedziny szacowania nieruchomości M. P. i jej zeznania k. 401-458.

Ponadto w skład spadku po P. K. wchodziły następujące ruchomości, będące w posiadaniu pozwanej:

- ciągnik rolniczy U. (...) nr rej. (...), który pozwana po śmierci matki sprzedała za kwotę 4.000,00 zł;

- maszyny rolnicze w postaci pługów oraz stare rowery o łącznej wartości 350,00 zł;

- śrutownik o wartości 110,00 zł;

- wiertarka o wartości 35,00 zł;

- złota biżuteria o wartości 300,00 zł.

Dowód: pismo Starostwa Powiatowego w M. k. 59;

umowa kupna- sprzedaży ciągnika k. 279;

zeznania świadków: M. M., M. S. (2), J. T., R. K., S. S. (1), P. N., M. K., H. S., J. P., K. K. (1), L. S., S. K.,

zeznania stron postępowania.

P. K. w dacie śmierci posiadała oszczędności zgromadzone na rachunkach bankowych, tj. kwotę 2.748,13 zł w Banku Spółdzielczym w S. i kwotę 7.314,24 zł banku (...) SA. Rachunki bankowe po śmierci P. K. zostały zlikwidowane a środki wypłaciła M. S. (2), którą P. K. upoważniła do ich wypłaty i przeznaczyła w całości na zakup nagrobka i pokrycie kosztów pogrzebu.

Dowód: pismo BS w S. k. 60-61;

pismo (...) SA k. 69, 71;

zeznania świadków: M. S. (2), R. K., S. S. (1);

zeznania stron postępowania.

Spadkodawczyni P. K. w dniu 27 kwietnia 2004 roku dokonała darowizny na rzecz córki M. S. (2) i jej męża S. S. (1), do majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową, której przedmiotem była: nieruchomość rolna o powierzchni 1,57 ha, działka nr (...), zapisana w księdze wieczystej (...) o aktualnej wartości 92.700,00 zł oraz zabudowana domem mieszkalnym nieruchomość rolna o powierzchni 0,47 ha, działka nr (...), zapisana w księdze wieczystej (...). Z uwagi na fakt, iż

spadkodawczyni zamieszkiwała w powyższej nieruchomości zapisanej w księdze wieczystej (...), obdarowani ustanowili na jej rzecz bezpłatną dożywotnią służebność osobistą polegającą m.in. na prawie do zamieszkiwania i korzystania z tej nieruchomości. Aktualna wartość tej nieruchomości wynosi 73.900,00 zł bez uwzględnienia służebności a przy jej uwzględnieniu wartość ta wynosi 0,00 zł.

W lutym 2011 roku dom posadowiony na działce zapisanej w księdze wieczystej (...) uległ pożarowi a w konsekwencji znacznemu zniszczeniu. P. K. zamieszkała wówczas u pozwanej. Małżonkowie S. po pożarze dokonali darowizny tej nieruchomości na rzecz pozwanej i jej męża, którzy przy pomocy małżonków S. podjęli się odbudowy spalonego domu. W 2013 roku P. K. wraz z pozwaną i jej rodziną zamieszkali w odbudowanym domu.

Dowód: akt notarialny- umowa darowizny k. 19-20, 203-204;

wydruki z ksiąg wieczystych k. 205-214;

artykuł prasowy k. 217-220;

dokumenty zakupu k. 221-223, 234-270, 272-277, 278, 281-283;

decyzja w przedmiocie przyznania odszkodowania k. 395;

zeznania świadków: M. S. (2), R. K., S. S. (1), P. N., M. K., H. S., J. P., K. K. (1), L. S., S. K.,

zeznania stron postępowania;

opinia biegłej z dziedziny szacowania nieruchomości M. P. i jej zeznania k. 401-458.

Powodowie pismem z dnia 12 listopada 2014 roku wezwali pozwaną do zapłaty w terminie 7 dni zachowku należnego im po zmarłej matce, odpowiednio w kwotach po 50.000,00 zł wskazując, iż zapłata winna zostać dokonana solidarnie z M. S. (2). Wezwanie o tej samej treści powodowie wystosowali do M. S. (2). Pozwana odmówiła zapłaty.

Dowód: wezwanie do zapłaty k. 27-32.

Sąd zważył, co następuje:

Powyższy stan faktyczny został ustalony w oparciu o wymienione wyżej dowody z dokumentów, zeznań świadków oraz stron postępowania a także opinii biegłej.

W ocenie Sądu dowody z dokumentów są całkowicie wiarygodne, brak jest podstaw do przypuszczenia, że ich treść jest sprzeczna z rzeczywistym stanem prawnym. Dowodów tych żadna ze stron skutecznie nie zakwestionowała.

Zeznania świadków oraz stron postępowania Sąd w kwestiach kluczowych dla rozstrzygnięcia sprawy ocenił jako wiarygodne, wzajemnie się potwierdzające i uzupełniające oraz znajdujące potwierdzenie w przeprowadzonych w sprawie dowodach z dokumentów. Pojawiające się pewne nieścisłości w zeznaniach nie wpłynęły ujemnie na ich ocenę, bowiem wynikały albo z niepełnej wiedzy świadków o danych okolicznościach, upływu czasu albo z faktu, iż o pewnych zdarzeniach świadkowie wiedzę uzyskiwali od stron postępowania. Ponadto różnice w zeznaniach świadków i stron dotyczyły okoliczności, które nie miały przesądzającego znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Za w pełni wiarygodny Sąd uznał dowód w postaci opinii biegłej sądowej z dziedziny szacowania nieruchomości M. P.. Dowód ten cechowała rzeczowość i obiektywizm, biegła udzieliła odpowiedzi na postawione przez Sąd pytania, na które zgodnie z zakresem posiadanych wiadomości specjalnych i udostępnionym materiałem dowodowym mogła i powinna udzielić odpowiedzi. Opinia biegłej nie została skutecznie zakwestionowana przez strony, bowiem biegła na rozprawie wyjaśniła wątpliwości stron do opinii a po wyjaśnieniach biegłej strony opinii nie kwestionowały.

W niniejszej sprawie okolicznością bezsporną jest to, że pozwana na podstawie testamentu notarialnego w całości nabyła spadek po swojej matce P. K.. Bezsporne jest to, że gdyby zmarła testamentu nie pozostawiła, to spadek po niej na podstawie ustawy w oparciu o art. 931 § 1 kc nabyłaby pozwana, powodowie oraz siostra stron M. S. (2)- każdy z nich w 1/4 części.

Nie było sporu pomiędzy stronami co do tego, że w skład spadku po P. K. wchodzi udział wynoszący 13/32 we własności nieruchomości zapisanych w księgach wieczystych (...). Łączna wartość powyższych nieruchomości stanowi kwotę 267.400,00 zł a wartość udziału wynoszącego 13/32- 108.631,00 zł. Sąd podkreśla w tym miejscu, że strony nie kwestionowały wyceny nieruchomości dokonanej przez biegłą.

Sąd wskazuje, że pozwana kwestionowała żądania powodów zarówno co do zasady a także co do wysokości.

Istota sporu w niniejszej sprawie sprowadzała się więc do ustalenia wszystkich składników majątku spadkowego, ich wartości, ustalenia, czy do obliczenia wartości zachowku należy brać pod uwagę darowiznę, jaką zmarła uczyniła na rzecz M. S. (2) i jej męża oraz oszczędności zgromadzone na rachunkach bankowych zmarłej oraz tego, czy obliczony zachówek winien zostać obniżony w oparciu o art. 5 kc.

W myśl art. 991 § 1 kc zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni- dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). W świetle treści powyższego przepisu powodom należy się zachówek po zmarłej w wysokości połowy tego, co byłby dziedziczyli z ustawy.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwolił ustalić Sądowi, że P. K. oprócz udziału w nieruchomościach, po swojej śmierci pozostawiła ruchomości wymienione w stanie faktycznym sprawy o łącznej wartości 4.795,00 zł. Sąd przyjął składniki majątku ruchomego i ich wartości według stanowiska pozwanej wskazanego w jej zeznaniach oraz piśmie procesowym z dnia 27 sierpnia 2018 roku (k. 503-504). Sąd wskazuje, że powodowie wskazywali w pozwie szerszy katalog ruchomości, jakie zmarła pozostawiła, jednakże przesłuchani w sprawie świadkowie wskazywali, że większość ruchomości zmarłej uległa spaleni w pożarze jej domu a to, co pozostało w istocie przedstawiało wartość znikomą. Należy wskazać, że to na powodach w myśl art. 6 kc spoczywał ciężar wykazania zarówno składników majątku ruchomego zmarłej i ich wartości, jednakże powodowie inicjatywy tej w zasadzie nie podjęli a Sąd oparł swoje ustalenia o wiarygodne zeznania pozwanej oraz korelującą z nimi treść wymienionego wyżej pisma.

Obliczając substrat zachowku Sąd przyjął, że wartość aktywów spadkowych wynosi 113.426,00 zł, tj. suma wartości ruchomości 4.795,00 zł i wartości udziału w nieruchomościach 108.631,00 zł.

Sąd nie podzielił stanowiska powodów, którzy domagali się, by do obliczenia substratu zachowku przyjąć również wartość oszczędności, jakie zmarła pozostawiła oraz wartość darowizn dokonanych przez zmarłą na rzecz M. S. (2).

Nie ma wątpliwości, że M. S. (2) po śmierci P. K. zlikwidowała jej rachunki bankowe i pobrała oszczędności na nich zgromadzone. Sąd dał wiarę temu, że środki te zostały w całości przeznaczone na pokrycie kosztów pogrzebu P. K. oraz zakup nagrobka. Okoliczność ta wynika z zeznań M. S. (2) i jej męża, ponadto potwierdziła ją pozwana w swoich zeznaniach a powodowie jej nie kwestionowali. Nie ma więc żadnych podstaw do tego, by do obliczania substratu zachowku doliczać jakkolwiek część oszczędności pozostawionych przez zmarłą.

Nie ma również podstaw na gruncie art. 993 kc i 994 kc by do obliczenia zachowku przyjmować wartość darowizn uczynionych przez P. K. w 2004 roku na rzecz M. S. (2). Należy wskazać, że pozwana nie była stroną umowy darowizny z 27 kwietnia 2004 roku. Nie ma wątpliwości, że obdarowani na zabudowanej nieruchomości ustanowili bezpłatną służebność osobistą na rzecz P. K. o treści szczegółowo wskazanej w akcie notarialnym- umowie darowizny z 27 kwietnia 2004 roku. Wartość nieruchomości została więc pomniejszona w znacznym stopniu o wartość służebności. Bez wątpienia P. K. korzystała z tej służebności aż do momentu pożaru, w wyniku którego praktycznie całkowitemu zniszczeniu uległ dom, w którym zamieszkiwała. Od tego momentu matka stron zamieszkała u pozwanej. W ocenie Sądu nie ma żadnego znaczenia fakt, że małżonkowie S. po pożarze podarowali nieruchomość zapisaną w księdze wieczystej (...) na rzecz pozwanej i jej męża. Należy mieć na uwadze to, że małżonkowie K. przy pomocy małżonków S. odbudowali spalony dom, ponieśli z tego tytułu spore nakłady finansowe a P. K. zamieszkała w nim z powrotem w 2013 roku i mieszkała tam do swojej śmierci. Domaganie się doliczenia połowy wartości darowizny dokonanej przez P. K. na rzecz siostry stron nie znajduje uzasadnienia w przepisach prawnych regulujących zachowek a ponadto z uwagi na okoliczności sprawy stoi w sprzeczności z art. 5 kc.

Sąd też substrat zachowku stanowi kwotę 113.426,00 zł i od powyższej kwoty Sąd obliczył pełną wartość zachowku, stosownie do treści art. 931 § 1 kc i art. 991 § 1 kc. I tak zachowek należny powodom wynosi: $113.426,00 \text{ zł} \times 1/4$ (tyle byłiby dziedziczyli z ustawy) $\times 1/2$ (z art. 991 § 1 kc)= 14.178,25 zł dla każdego z powodów.

Sąd nie przychylił się do stanowiska pozwanej dotyczącego zasadności dalszego obniżenia tak obliczonego zachowku należnego powodom w oparciu o art. 5 kc. Trudna sytuacja materialna, na którą powoływała się pozwana oraz choroby jej dzieci nie stanowią podstawy do obniżenia zachowku w niniejszej sprawie i nie może w żadnej mierze obciążać powodów. Powodowie wystosowali do pozwanej wezwanie do zapłaty zachowku w listopadzie 2014 roku. Przynajmniej od tego momentu pozwana winna mieć świadomość tego, że co do zasady ciężar będzie na niej obowiązek zapłaty zachowku, winna więc liczyć się z koniecznością zgromadzenia na ten cel odpowiednich środków. Pozwana prowadzi gospodarstwo rolne, dodatkowo odziedziczyła udział w nieruchomościach rolnych. Nie ma wątpliwości co do tego, że nieruchomości rolne stanowią źródło dochodu, z którego pozwana miała i ma możliwość zgromadzenia środków na zapłatę zachowku.

Mając powyższe na uwadze Sąd na podstawie powołanych wyżej przepisów zasądził od pozwanej na rzecz każdego z powodów kwotę po 14.178,25 zł w każdym przypadku z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 20 listopada 2014 roku (upływu terminu określonego w wezwaniu do zapłaty) do dnia 31 grudnia 2015 roku i z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty.

W pozostałej części Sąd oddalił powództwo jako bezzasadne.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 kpc, stosując zasadę stosunkowego rozdzielenia kosztów. Powodowie wygrali proces w 47,26 % każdy natomiast pozwana w 52,74 %. Powód M. S. (1) w związku z procesem poniósł wydatki w kwocie 2.417,00 zł tytułem kosztów zastępstwa pełnomocnika wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa. Powódka D. K. poniosła wydatki następujące: 750,00 zł tytułem opłaty sądowej, 1.000,00 zł tytułem zaliczki na pokrycie kosztów biegłego oraz 2.417,00 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika, łącznie 4.167,00 zł. 47,26 % z kwot 2.417,00 zł i 4.167,00 zł stanowi odpowiednio kwoty 1.142,28 zł i 1.969,33 zł. Natomiast pozwana w związku z procesem- z uwagi na fakt, iż reprezentowana była przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu- nie poniosła żadnych wydatków. Sąd zasądził więc tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanej na rzecz powoda M. S. (1) kwotę 1.142,28 zł a na rzecz powódki D. K. kwotę 1.969,33 zł. Sąd wskazuje, że ustalając wynagrodzenie pełnomocników stron brał pod uwagę treść rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokatów. Na podstawie powyższego rozporządzenia Sąd przyznał wynagrodzenie adwokatowi A. W. Kancelaria Adwokacka w M. za pomoc prawną świadczoną pozwanej z urzędu.

Sąd odstąpił od obciążenia stron postępowania kosztami sądowymi, w części w której nie zostały one uiszczone przez strony, uwzględniając aktualną trudną sytuację materialną każdej ze stron.

SSR Karolina Pawlik

ZARZĄDZENIE

1. Odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć:

- **pełnomocnikowi pozwanej;**

- pełnomocnikowi powodów.

2. Z apelacją lub za 14 dni.

M., 16.11.2018r.

SSR K. P.